

інструкцій, розробити поряд з положеннями загальної частини норми його особливої частини, передусім щодо повноважень і відповідальності у процесі здійснення відповідних управлінських дій¹².

Отже, питання забезпечення прав і законних інтересів особи є одним з найважливіших у діяльності управлінських кадрів усіх рангів. Світова практика розвитку демократичних країн свідчить, що саме забезпечення прав і свобод людини та громадянина, ставлення держави, її органів та службовців до людини є основним критерієм соціальної справедливості та законності, реалізацію яких мають забезпечити органи виконавчої влади.

1. *Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади*: Указ Президента України від 9 груд. 2010 р. № 1085/2010 // Урядовий кур'єр. – 2013. – 16 січ. – С. 6.
 2. *Пильгун Н.В., Роцук М.В.* Реалізація принципу верховенства права як необхідна умова побудови правової держави // Юридичний вісник Національного авіаційного університету. – 2012. – № 4. – С. 35.
 3. *Надолішній П.І.* Суспільні процеси як об'єкти державного управління // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць Одеського регіонального інституту державного управління. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2003. – Вип. 3(15). – С. 26.
 4. *Надолішній П.І.* Організаційно-функціональна структура державного управління: поняття і соціальна практика // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2003. – № 3. – С. 33.
 5. *Перегуда Є.* Державне управління має бути поставлене на науковий ґрунт // Право України. – 2004. – № 7. – С.147.
 6. *Шаповал В.* Феномен державного органу або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти // Право України. – 2003. – № 8. – С. 25.
 7. *Колпаков В.К., Кузьменко О.В., Пастух І.Д., В.Д. Суцценко В.Д. та ін.* Курс адміністративного права України: Підручник / За ред. В.В. Коваленка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.
 8. *Державне управління: проблема адміністративно-правової теорії та практики* / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К., 2003. – 384 с.
 9. *Публічна влада та управління: принципи і механізми реалізації*: Монографія / Н.Р. Нижник (заг. ред.) – Чернівці: Технодрук, 2008. – 432 с.
 10. *Битяк Ю.П.* Державна служба в Україні: організаційно-правові засади. – Х.: Право, 2005. – 304 с.
 11. *Шаповал В.* Феномен державного органу або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти // Право України. – 2003. – № 8. – С. 29.
 12. *Надолішній П.І.* Суспільні процеси як об'єкти державного управління // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць Одеського регіонального інституту державного управління. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2003. – Вип. 3(15). – С. 35.

УДК 321.01

І. В. ШАКІРЗЯНОВА

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ ТА ЗАКОННІСТЬ: ВЗАЄМОДІЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

З'ясовуються роль та значення політичного режиму і законності у забезпеченні режиму законності через їх взаємодію та взаємозв'язок. Визначено поняття «законність» у широкому і вузькому розумінні, аналізується взаємозв'язок законності та демократії. Звернуто увагу на проблеми співвідношення права і закону, принципів вер-

---

© ШАКІРЗЯНОВА Ілона Віталіївна – викладач Політико-правового коледжу «АЛСКО»

ховенства права і верховенства закону під час розгляду взаємодії та взаємозв'язку режиму законності з політичним режимом у контексті побудови в Україні соціальної, правової держави.

Ключові слова: політичний режим, законність, режим законності, демократія, верховенство права, верховенство закону.

Шакірзянова І. В. Политический режим и законность: взаимодействие и взаимосвязь

Выявляются роль и значение политического режима и законности в обеспечении режима законности через их взаимодействие и взаимосвязь. Определено понятие «законности» в широком и узком понимании, анализируется взаимосвязь законности и демократии. Обращено внимание на проблемы соотношения права и закона, принципов верховенства права и верховенства закона при рассмотрении взаимодействия и взаимосвязи режима законности с политическим режимом в контексте построения в Украине социального, правового государства.

Ключевые слова: политический режим, законность, режим законности, демократия, верховенство права, верховенство закона.

Shakirzianova I. V. Political regime and legality: interaction and interrelation

The article is devoted to identification of the role and importance of the political regime and legality in ensuring the regime of legality including their interaction and interrelation. The author provides definition of the term "legality" in the broad and narrow sense, explores interrelation between the legality and democracy. Additionally the author draws attention to the problem of the correlation between law and statute law, rule of law and the supremacy of statute law considering the interaction and interrelation between the regime of legality and political regime in the context of building social and legal state in Ukraine.

Key words: political regime, legality, regime of legality, democracy, rule of law, supremacy of statute law

Державно-владне управління в суспільстві здійснюється за допомогою різноманітних методів та засобів – економічних, політичних, ідеологічних, організаційних, правових тощо. Серед останніх найбільш важливе місце займає законність. Закони та їх дотримання – це найдревніший і найбільш цивілізований спосіб управління людьми, спосіб досягнення правопорядку в суспільстві, загальноприйнятій у всіх демократичних державах та світовому співтоваристві.

Демократизація українського суспільства, формування правової, соціальної держави та розбудова громадянського суспільства вимагають від загальнотеоретичної юридичної науки нового осмислення змісту та сутності ключових категорій права і закону, їх співвідношення, розрізнення та взаємозв'язку. Розуміння таких проблем має не тільки теоретичне, а й практичне значення, що, в свою чергу, є визначальним чинником для необхідності усвідомлення категорій «правова держава», «правовий закон» тощо.

Правова держава – це ідеал, якого слід прагнути та досягати. За влучним виразом І. Канта, одного з родоначальників ідеології правової держави, «держава – це союз багатьох людей під пануванням права». «Найкращий лад той», – писав І. Кант, – де влада належить не людям, а законам»¹.

Місце й роль закону серед джерел права залежить від багатьох обставин: форми правління, форми державного устрою, політичного режиму, характеру правової системи, складу джерел права тощо².

Рух України на шляху до демократичної правової держави значною мірою пов'язаний з підвищенням ролі закону, забезпеченням його верховенства в

суспільстві й державі, що має своїм наслідком панування режиму законності в суспільстві та державі. Це означає, що закони в правовій державі є основою всіх інших нормативно-правових актів, що приймаються в ній.

Саме тому питання про законність нині посідає одне з центральних місць у теорії держави і права. Значення ідеї законності виявляється у тому, що це правове явище виражає тісний взаємозв'язок між нормативним розумінням права як системи чинних у державі юридичних норм, і реального життя права з правовою дійсністю, з праввідносинами, з правопорядком. Цим і пояснюється увага вітчизняних учених до зазначеного питання. Водночас слід враховувати, що підвищення ролі законності є закономірним відображенням зростання впливу права на суспільне життя, підвищення його авторитету, ліквідації такого шкідливого, але, на жаль, поки що широко розповсюдженого явища, як правовий нігілізм³.

Як зазначає М. Байтін, у 60–70 роках ХХ ст. в радянській правовій науці намітилася тенденція дослідження законності з широких наукових позицій – у правовому і загальносоціологічному, історичному і теоретичному аспектах, що дозволило розглядати це поняття принаймні у трьох вимірах:

по-перше, законність як принцип поведінки всіх учасників суспільних відносин у конкретному соціумі та державі, що вклучає у себе вимоги виконання і дотримання законів усіма державними та муніципальними органами, установами, громадськими організаціями, посадовими особами і громадянами;

по-друге, законність як принцип і метод формування та діяльності всіх гілок державної влади – законодавчої, виконавчої та судової; принцип і метод здійснення завдань і функцій держави, правових форм її діяльності – правотворчої (насамперед законодавчої) та правозастосовної (правовиконавчої та правоохоронної); принцип і метод впорядкування відносин, що виникають між суб'єктами права;

по-третє, законність як правовий режим, невід'ємна складова частина демократичного політичного режиму, певний стійкий правовий стан між державою та суспільством, державними органами і громадянами, за якого обов'язкове виконання і дотримання законів як населенням, так і владою органічно поєднується з підвищеною відповідальністю органів державної влади за забезпеченням законності, захист прав і свобод особи – з рішучим припиненням правопорушень та невідворотністю юридичної відповідальності за них⁴.

Водночас законність можна визначити як точне дотримання та виконання всіма державними органами, посадовими особами, організаціями і громадянами законів та заснованих на них правових актів, направлених на охорону і розвиток демократичної правової держави, забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян⁵.

У сучасній юридичній літературі можна зустріти два основних підходи до визначення і розуміння законності як комплексного політико-правового явища:

1) вузький підхід, відповідно до якого законність – це вимога суворого, неухильного дотримання та виконання всіх юридичних норм, всіх правових приписів усіма суб'єктами права, тобто громадянами, їх об'єднаннями, посадовими особами та державними органами. У такому разі законність виражає лише загальнообов'язковість права;

2) широкий, або суспільно-політичний, підхід до розуміння законності, згідно з яким законність – це режим суспільно-політичного життя, що виражається у вимогах, які висуваються до всього суспільства – до всіх суб'єктів, до всієї політичної системи. Це вимоги не тільки суворого і неухильного виконання та дотриман-

ня норм позитивного права, а й: а) верховенства законів щодо решти правових актів; б) рівності всіх перед законом; в) забезпечення для всіх суб'єктів повного і реального здійснення суб'єктивних прав; г) незалежного та ефективного правосуддя; д) ефективної роботи всіх правоохоронних органів тощо. У такому широкому значенні, законність являє собою елемент демократії як політичного режиму⁶.

Отже, поняття «законність» розкриває зміст писаного права під кутом зору його практичного здійснення, ідейно-політичних основ правової системи, її зв'язку з основоположними суспільно-політичними інститутами, з політичним режимом певного суспільства.

На нашу думку, вузьке розуміння законності не відповідає сучасним реаліям та є суто формальним її визначенням, квінтесенцією якого є слово «дотримання».

Крім того, у сучасній юридичній літературі законність визначається також як принцип, метод, режим формування і функціонування правової держави та громадянського суспільства, в основі яких лежать вимоги суворого і неухильного виконання та дотримання законів усіма, а також рівність усіх перед законом і судом⁷.

Визначення законності має також зачіпати і питання про якість законів, які можуть бути різними: демократичними, справедливими, гуманними або ж, навпаки, антидемократичними, несправедливими, жорстокими.

Слід зазначити, що режим законності умовно може панувати не тільки в демократичних державах, а також і в авторитарних і тоталітарних політичних режимах. Водночас в умовах антидемократичних політичних режимів законність постає в найбільш примітивному та обмеженому вигляді, а в демократичних умовах режим законності набуває найбільшого розвитку та є особливим комплексним політико-правовим явищем.

З точки зору свого вихідного елемента, законність взагалі виступає у вигляді методу діяльності держави. Навіть у державах з авторитарним політичним режимом можуть формуватися та ставати політико-юридичною реальністю ряд вимог законності (наприклад, вимоги верховенства закону, невідворотності юридичної відповідальності за скоєне правопорушення).

Водночас своєї найбільш завершеної форми законність може набувати лише в умовах демократичного політичного режиму, в якому законність отримує чітке власне буття, властивості самостійного суспільно-політичного феномену. Адже демократичні права і можливості та насамперед права і можливості як найбільш важливий компонент демократії стають реалією суспільного життя через суб'єктивні юридичні права, їх реалізацію, а значить – через законність. Коли ж законність набуває свого власного буття як режим суспільно-політичного буття, вона здатна втілюватися у вигляді особливого принципу в змісті права, стати принципом і елементом усієї правової та політичної систем суспільства⁸.

Крім того, тісний взаємозв'язок законності та демократії зумовлюється насамперед тим, що законодавство, яке виражає інтереси суспільства, є необхідною умовою існування та реальної дії демократії. У свою чергу, зміцнення демократії – це одна з основних гарантій забезпечення режиму законності та правопорядку. Вже за своєю природою законність є необхідним складовим елементом демократії, а принципи демократії реалізуються в режимі законності. Саме тому неухильне та послідовне зміцнення законності є гарантією подальшого розширення демократії, а навіть найменше відхилення від принципів демократії, будь-яке її обмеження здатне створити умови для порушення законності⁹.

Отже, своє найбільше втілення ідея законності знаходить в умовах саме демократичної правової держави. Всі основні її ознаки не тільки тісно пов'язані із законністю, а й органічно включають її в себе. Повновладдя народу, розподіл влад, панування права, верховенство закону, реалізацію прав особи, взаємну відповідальність держави та громадян не можна забезпечити поза межами суворого дотримання положень законів та інших нормативно-правових актів. Тісний взаємозв'язок законності та демократії виявляється насамперед в обов'язковості вимог законів та інших правових актів для всіх суб'єктів права без будь-якого обмеження, якщо про це не зазначено в самому законі.

У цивілізованих умовах законність передбачає точне і неухильне дотримання конституційних та інших законодавчих положень, що виходять зі взаємної кореспонденції прав і обов'язків суб'єктів права¹⁰.

Законність слід розглядати як специфічне суспільне явище, що визначає пріоритет прав та закону у відносинах між владою і особою¹¹.

Законність, як і будь-яке інше соціально важливе явище, базується на відповідних принципах, які пронизують її зміст та забезпечують основу її існування.

При розгляді взаємодії та взаємозв'язку режиму законності з політичним режимом у контексті побудови в Україні соціальної, правової держави важливого значення набуває проблема співвідношення права і закону, принципів верховенства права та верховенства закону. У цьому контексті варто пригадати відомого українського вченого М. Палієнка, який слушно зазначав, що «при дослідженні співвідношення права і держави на перший план висувається питання про зв'язаність держави правом, про обов'язкову силу права для держави»¹².

На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливого значення набула проблема співвідношення принципів верховенства права та верховенства закону, що відображають, відповідно, «режим панування права» і «режим панування закону».

Для правової держави суто специфічною ознакою є насамперед панування права або його верховенство, втілене в належним чином виданих законах, у взаєминах між апаратом публічної влади (його органами, посадовими особами, службовцями) й пересічною людиною.

Для правової держави верховенство закону розуміється не в широкому значенні, тобто не ототожнюється з правом, а розуміється в прямому своєму значенні як акт, що виходить від представницького органу законодавчої влади і володіє вищою юридичною силою.

Слід особливо підкреслити, що формування і функціонування правової держави в будь-якій країні передбачають встановлення не тільки формального, а також і реального панування закону в усіх галузях життя суспільства, розширення сфери його прямого, безпосереднього впливу на суспільні відносини.

Вітчизняне правознавство визнає необхідність існування закону, правового за своїм змістом та сутністю. Не викликає заперечень також необхідність верховенства закону в системі нормативно-правових актів.

Принцип верховенства права має самостійний характер, коли саме право трактується як явище, що виникає й існує незалежно від держави, від діяльності її законодавчих та інших органів.

Розгляд принципу верховенства права поза верховенством Конституції і законів – це шлях до беззаконня й уседозволеності, а визнання тільки принципу верховенства закону поза системним розумінням принципу верховенства права –

шлях до прийняття несправедливих, негуманних, недемократичних законів та інших нормативно-правових актів. Отже, принцип верховенства закону зберігає своє значення і нині, більш того, розглядається як принцип основ конституційного ладу¹³.

Принцип верховенства закону відображає корінний принцип демократизму – належність влади народу і здійснення її насамперед безпосередньо та через представницькі органи влади. Маючи вищу юридичну силу серед інших нормативно-правових актів, закон характеризується щодо них верховенством.

В умовах розподілу влади у правових системах держав, що виникли після розпаду СРСР, принцип верховенства закону виявляється насамперед у тому, що закон залишається основним джерелом писаного права. Важливо, що закон видається органом, для якого формулювання загальнообов'язкових правил поведінки є основним призначенням. У цьому полягає одна із суттєвих рис концепції верховенства закону в умовах розподілу влади. Тільки в законі, насамперед в Конституції держави, закладаються, виражаються відправні, фундаментальні принципи ідеї побудови й розвитку правової системи країни.

Принцип верховенства закону вимагає, щоб діяльність усіх органів державної влади здійснювалась на правовій основі та відповідала умовам легітимності. У правовій державі принцип верховенства закону доповнюється принципом верховенства права. Принцип верховенства права означає, що для правової держави необхідно, але зовсім не достатньо, щоб усі, зокрема і сама держава, дотримувались законів. Ці закони мають бути правовими, виражати загальну і рівну для всіх міру (норму) свободи людини.

Отже, режим законності – це важлива умова і засіб забезпечення стабільності правового статусу громадян. Правова держава – це держава, яка функціонує на підставі та в межах правового закону. Остаточна мета теорії і практики правової держави полягає в утвердженні правової форми і правового характеру взаємовідносин (взаємних прав і обов'язків) між державною владою і підвладними, як суб'єктами права, у визнанні й належному гарантуванні формальної рівності та свободи всіх індивідів, прав і свобод людини і громадянина.

Однак в демократичних державах, правових державах обов'язковою умовою є те, що закон не повинен порушувати основних прав людини, а зміст і застосування законів мають відповідати принципу формальної рівності, який, зокрема, передбачає, що закон не можна тлумачити на користь однієї особи чи окремої групи осіб. Крім того, закон повинен також мати легальне або правове походження, що забезпечується як наявність відповідної чітко закріпленої процедури його прийняття, так і легітимністю органу влади, який видає закон¹⁴.

Концепція панування (верховенство) правового закону означає, що діяльність держави повинна здійснюватися лише у правових формах та відповідно до права. У правовій, демократичній державі законність знаходиться в нерозривному взаємозв'язку з культурним рівнем суспільства, зокрема з правовою культурою, сутність якої складають міра засвоєння правових цінностей, накопичених суспільством, та їх практичне використання різними суб'єктами в правовій сфері. Отже, є цілком зрозумілим, що законність, з одного боку, залежить від рівня правової культури, а з іншого – багато в чому визначає її. У зв'язку з цим, успішне вирішення завдань, пов'язаних зі зміцненням законності, розвитком демократії, не можна забезпечити без підвищення рівня правової культури суспільства та виховання у кожного громадянина почуття глибокої поваги до закону.

Взаємне змістовне збагачення принципів верховенства права і верховенства закону утворює новий суспільний стан – режим правозаконності як цілісне і фундаментальне явище, властиве суспільству з розвиненими громадянським та політичними інститутами. Відмінна риса правозаконності полягає в тому, що право у сучасному громадянському суспільстві отримує власне буття, незалежне від державної влади. Категорія «правозаконність» виражає не просто загальнообов'язковість закону, а панування, верховенство закону, заснованого на правах людини¹⁵.

У правовій державі законність (правозаконність) є гарантією правомірності застосованого примусу, оскільки вона гарантується системою соціальних і політико-правових факторів.

У контексті розгляду питання щодо взаємозв'язку та взаємодії політичного режиму та режиму законності варто також звернути увагу на ще одну важливу особливість права в умовах держави з демократичним політичним режимом. На наш погляд, ця особливість полягає у здатності права бути мірилом оцінки політичної діяльності суб'єктів.

Отже, ефективна взаємодія та взаємозв'язок між політичним режимом і режимом законності може мати місце лише за умови демократичного розвитку суспільства. Саме від чинного в державі політичного режиму залежить стан законності та правопорядку в суспільстві та, навпаки, режим законності в державі сприяє зміцненню демократичних інститутів і забезпечує їх належну реалізацію. Не може існувати справжньої демократії без твердої законності та правопорядку, без дисципліни і організованості. Демократія завжди має лише правовий вимір, що втілюється в законодавстві й може успішно розвиватися та функціонувати лише в межах правового поля.

1. *Антология мировой политической мысли*: В 5 т.: – Т. 1: Зарубежная политическая мысль: истоки и эволюция / Ред.-науч. совет: пред. совета Г. Ю. Семигин и др. – М.: Мысль, 1997. – С. 481; *Антология мировой правовой мысли*: В 5 т.: – Т. III. Европа. Америка: XVII – XX вв. / Нац. обществ.-науч. фонд; Руководитель научного проекта Г. Ю. Семигин. – М.: Мысль, 1999. – С. 315. 2. *Матусов Н.И., Малько А.В.* Теория государства и права: Учебник. – М.: Дело АНХ, 2009. – С. 418-420. 3. *Головистикова А.Н., Дмитриев А.Ю.* Проблемы теории государства и права: Учебник. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – С. 586. 4. *Байтин М.И.* К уточнению понятия законности // Вестник Саратовской государственной академии права. – 2008. – № 3 (61). – С. 8-12. 5. *Актуальные проблемы теории государства и права: Учеб. пособие* / Отв. ред. Р.В. Шагиева. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2011. – С. 509-510. 6. *Алексеев С. С.* Государство и право: Учебное пособие. – М.: Проспект, 2010. – С. 61-62. 7. *Байтин М.И.* К уточнению понятия законности // Вестник Саратовской государственной академии права. – 2008. – № 3 (61). – С. 8-12. 8. *Алексеев С.С.* Теория права. – М.: БЕК, 1995. – С. 268-269. 9. *Соколов Н.Я.* Правовая культура и законность // Вестник Российской правовой академии. – 2008. – № 2. – С. 8-15. 10. *Актуальные проблемы теории государства и права: Учеб. пособие* / Отв. ред. Р.В. Шагиева. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2011. – С. 514-515. 11. *Онiценко Н. М.* Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи: Монографія / Відп. ред. академік НАН України Ю. С. Шемшученко. – К.: Юридична думка, 2008. – С. 135-136. 12. *Паличенко М.И.* Учение о существе права и правовой связанности государства // Антологія української юридичної думки: В 6 т. / Редкол. Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – Т. 1: Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права / Упорядники В.Д. Бабкін, І.Б. Усенко, Н.М. Пархоменко; відп. редактори В.Д. Бабкін, І.Б. Усенко. – К.: Юридична книга, 2002. – С. 369. 13. *Тодыка Ю.Н.* Основы конститу-

ционного строя Украины: Учебное пособие. – Х.: Факт, 1999. – С. 67-68. 14. Матюхин А. Государство в сфере права: институциональный подход. – Алматы: Эділет, 2000. – С. 191-193. 15. Алексеев С.С. Теория права. – М.: Изд-во «БЕК», 1995. – С. 273.

УДК 340.1

О. А. КОТЕНКО

ПРАВО І ПОЛІТИКА: ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЗАЄМОДІЇ

Характеристика «політики» та «права» як інститутів сучасного суспільного розвитку дозволяє розглянути їх взаємодію в умовах сучасних реалій. З урахуванням історичних чинників констатується «чільна» взаємозумовленість багатьох політичних і правових процесів сьогодення.

Ключові слова: політика, право, сфера суспільних відносин, правова політика, правова система, політична система.

Котенко О. А. Право и политика: характеристики взаимодействия

Характеристика «политики» и «права» как институтов современного общественного развития позволяет рассмотреть их взаимодействие в условиях современных реалий. С учетом исторических факторов констатируется «главная» взаимозумовленность многих политических и правовых процессов современности.

Ключевые слова: политика, право, сфера общественных отношений, правовая политика, правовая система, политическая система.

Kotenko O. Law and politics: the characteristics of the interaction

Response filed by the author of "politics" and "rights" as an institution of modern social development can consider their interaction in today's realities. Given the historical factors the author states "main" interdependence of many political and legal processes of modernity. Individual vectors in the context of the proposed analysis the author calls the factor – legal policy.

Key words: policy, right, sphere of public relations, legal policy, legal system, political system.

Політика в найбільш абстрактній формі зазвичай інтерпретується як сфера взаємовідносин між класами, партіями, націями, народами, державами, соціальними групами, владою і населенням, громадянами та їх об'єднаннями. Це – важлива і складна складова суспільного життя, самостійний світ цінностей та інтересів¹.

Політика є сферою людських відносин (формою людського спілкування) з приводу влади (частіше державної влади). Політична влада, яку розглядаємо як взаємини і взаємозалежність керованих і керуючих, набуває риси субстанціональності, яку ми аналізуємо як стійкий асиметричний баланс сил та інтегральну рівновагу свободи, що відображає стан позицій і статусів, потенціалів і ресурсів, інтересів і цінностей. З цієї точки зору політика є «об'єктивною реальністю» і «дійсністю буття», виступає як реально існуюче «силове поле» щодо автономної галузі суспільного життя, змістовною частиною якої є відносини «вплив–влада–

© КОТЕНКО Олег Анатолійович – аспірант відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України